Paul Csavdari

Împărăția lui Dumnezeu și Biserica

Două teologii în aceeași Evanghelie

Încă de la primele versete ale evangheliilor, tema este limpede: Împărăția lui Dumnezeu s-a apropiat. Aceasta nu era o metaforă religioasă, nici o formă de „biserică invizibilă", ci o proclamare politică și profetică.

Mesajul avea două componente: un Melek (Rege) și o Împărăție. De aceea mulțimile reacționau intens, iar autoritățile romane și iudaice se simțeau amenințate.

Dar în interiorul aceleiași tradiții textuale, mai ales în Evanghelia după Matei, găsim un alt fir roșu: Biserica. Nu ca sinonim pentru Împărăție, ci ca instituție vizibilă, juridică, organizată. Diferența nu e doar terminologică: e o schimbare de paradigmă. De la loialitatea directă față de Rege, la mediere printr-o instituție. De la Împărăție ca realitate divină, la Biserică ca instanță istorică.

Această dualitate nu poate fi ignorată. Ea explică atât diversitatea textelor din Noul Testament, cât și dezvoltarea ulterioară a creștinismului: de la o mișcare a Împărăției la o religie de stat.

Împărăția: nucleul predicii lui Isusloan Botezătorul

Predica sa era simplă: „Pocăiți-vă, căci Împărăția cerurilor s-a apropiat" (Matei 3:2). Nu vorbește despre o biserică, nici despre o religie nouă, ci despre un Rege care vine și o domnie care se instalează.

Isus din Nazaret

- Își începe lucrarea exact cu aceleași cuvinte (Matei 4:17).
- Trimite ucenicii să proclame Împărăția (Matei 10:7).
- Toate parabolele majore descriu Împărăția (Matei 13, Luca 15–16).

- Predica de pe munte (Matei 5–7) descrie etica supușilor Împărăției: săraci în duh, milostivi, curați cu inima.
- În rugăciunea „Tatăl nostru”, prima cerere este „Vie Împărăția Ta”.

Așteptările apostolilor

- Cererea fiilor lui Zebedei: loc la stânga și la dreapta „în Împărăția Ta” (Matei 20:21).
- După înviere, întrebarea discipolilor este: „Doamne, în vremea aceasta ai de gând să așezi din nou Împărăția pentru Israel?”(Fapte 1:6).

Totul respiră această așteptare. În centrul evangheliilor nu este ideea de biserică, ci de Împărăție reală, cu un Rege real.

Biserica: o apariție izolată

În tot acest peisaj dominat de Împărăție, doar în Evanghelia după Matei apar trei pasaje unde Isus vorbește de „biserică”:

1. Matei 16:18–19– Petru primește „cheile Împărăției” și i se spune: „pe această piatră voi zidi Biserica Mea.”
2. Matei 18:15–20– „spune-l bisericii”, procedura juridică de disciplină comunitară.
3. Matei 28:19–20– formula trinitară a botezului și mandatul misionar universal.

Aceste trei pasaje sunt singulare. Nici Marcu, nici Luca, nici Ioan nu menționează vreodată cuvântul „biserică”. Nici Pavel nu redă expresii ca „a lega și dezlega”. De fapt, nici chiar Faptele Apostolilor nu arată vreodată că Isus ar fi vorbit de o „biserică” ca instituție în timpul vieții Sale.

Această absență este o dovadă puternică: pasajele respective au fost adăugate ulterior, când comunitățile creștine deja se înțelegeau pe sine ca „biserică” și aveau nevoie de fundament scriptural pentru instituție, ierarhie și ritualuri.

Analiza celor trei pasaje

a) Matei 16:18–19

Contextul este mărturisirea lui Petru: „Tu ești Hristosul, Fiul Dumnezeului celui viu.” Isus confirmă că revelația aceasta a venit de la Tatăl. Până aici, totul e pe linia Împărăției.

Dar imediat apar cuvinte străine: „Biserica Mea”, „voi zidi”, „cheile Împărăției”, „lega și dezlega.” Limbaj juridic, arhitectural, instituțional. Apoi, la doar câteva versete, Petru e numit „Satana”.

Această contradicție sugerează că 16:18–19 este un bloc inserat. Mai mult, formula „lega și dezlega” apare și în 18:18, dar acolo la plural, către toată comunitatea. Avem deci două versiuni concurente: una care dă puterea lui Petru singur, alta care o dă comunității. Cel mai probabil, varianta din cap. 16 este o interpolare pentru a fundamenta primatul petrin, mai ales util Romei.

b) Matei 18:15–20

Contextul capitolului este etica Împărăției: smerenia ca a copiilor, parabola oii pierdute, iertarea. Apoi apare brusc un cod juridic: pași de procedură, apel la biserică, excludere. După acest bloc, textul revine la parabola iertării nelimitate.

Între „să iertați de 70 de ori câte 7” și „să-l consideri ca păgân” există o tensiune evidentă. Inserția juridică rupe fluxul. Mai mult, expresia „Eu sunt în mijlocul lor” este anacronică: Isus era fizic cu ei, nu avea sens să spună asta. Formula are paralele în Ioan 14 și 20, texte post-pascale.

c) Matei 28:19–20

După înviere, Isus declară: „Toată autoritatea Mi-a fost dată în cer și pe pământ.” Acesta ar fi un final perfect al Evangheliei: Melekul înviat are toată autoritatea. Dar imediat apare un adaos: formula trinitară a botezului și misiunea universală.

Această formulă trinitară nu apare nicăieri altundeva. În Faptele Apostolilor, botezul e mereu „în numele lui Isus”. De aceea, mulți recunosc chiar și azi că Matei 28:19 reflectă o dezvoltare liturgică ulterioară, probabil introdusă pentru a combate arianismul și a fixa dogma trinității.

De ce doar în Matei?

Matei este evanghelia cea mai „instituțională” dintre toate. Ea e scrisă pentru o comunitate iudeo-creștină care deja trăia tensiuni cu sinagogile. Tocmai aici apare nevoia de a legitima o instanță alternativă: dacă sinagoga exclude, trebuie să existe o altă instanță — „biserica”.

Inserțiile din Matei reflectă exact această situație:

- în cap. 16, Petru primește cheile;
- în cap. 18, comunitatea devine instanță;
- în cap. 28, misiunea universală și botezul trinitar dau legitimitate completă.

Astfel, Matei devine evanghelia preferată a bisericii instituționale. Marcu, Luca și Ioan rămân mai aproape de mesajul originar al Împărăției, dar Matei oferă textele necesare pentru a fundamenta autoritatea bisericii și a Romei.

Conflictul de teologii: Isus și Pavel

Isus a vestit Împărăția. Pavel a dezvoltat o teologie despre cruce, jertfă și comunitate. La Pavel găsim deja un limbaj de „trup al lui Hristos”, „biserică” ca organism spiritual. Aceasta a permis trecerea de la Împărăție la Biserică.

Dar inserțiile din Matei nu par doar pauline. Ele poartă urmele unei perioade mai târzii, când biserica se confrunta deja cu probleme de autoritate, dogmă și universalism. Dacă Pavel a pus bazele teologiei ecleziale, aceste inserții au consolidat-o într-o formă canonică.

Urmele dogmei trinitare

Cel mai clar semn al redactării târzii este formula trinitară din Matei 28:19. Ea nu se regăsește în practica apostolică din Fapte. În secolul IV, disputa ariană a forțat biserica să aibă un text scriptural care să legitimeze dogma trinității. Interpolarea din Matei răspunde perfect acestei nevoi.

Astfel, Evanghelia, care se încheia cu proclamarea autorității Melekului, a fost „lungită” cu un epilog care să fixeze dogma și ritualul.

Implicații pentru cititorul de azi

Adevărata întrebare nu este doar istorică, ci existențială: unde se află loialitatea credinciosului?

- Dacă accentul originar a fost Împărăția, atunci chemarea este directă: loialitate față de Rege, trăirea eticii Împărăției, așteptarea judecății.
- Dacă accentul mutat a fost Biserica, atunci loialitatea se mută spre instituție, cler, ritualuri și dogme.

Istoria arată ce s-a întâmplat: creștinismul a devenit religie imperială, biserica a cerut legitimitate de la Cezar și a devenit parte a imperiului. Dar aceasta este exact trădarea liniei profetice, care numea imperiul „fiară".

Revenirea la nucleul evanghelic înseamnă a recunoaște din nou că există un singur Melek și o singură Împărăție, nu instituții paralele care cer supunere.

Concluzie: Restaurarea mesajului

Când citim evangheliile cu atenție, imaginea e clară:

- Împărăția este tema dominantă, autentică, profetică.
- Biserica apare doar ca inserții în Matei, cu limbaj străin și scopuri vizibile.

De aceea, adevărata restaurare a creștinismului nu înseamnă a apăra instituția, ci a reveni la Împărăție. În fața oricărui imperiu sau fiară, loialitatea rămâne pentru Melekul ceresc.

Post-scriptum: un test simplu

Dacă scoatem cele trei pasaje „bisericești" din Matei, textul curge impecabil, fără rupturi, și rămâne o Evanghelie a Împărăției. Cu ele, apar contradicții, fracturi și dogme. Aceasta este cea mai simplă dovadă că ele sunt adaosuri ulterioare, menite să armonizeze evanghelia cu instituția.